



MEDLEMSBLAD

Nr. 137

Juni 2013



Førsummeren på Orala er vakker med frodige blomsterenger rundt gamle, værbitte hus. Ta en tur til dette unike finnetorpet i sommer og opplev freden og blomsterprakten! Lørdager og onsdagskvelder i sommer kan du også være med på dugnader her. (Foto: Elin Larsen).

Vi ønsker alle våre medlemmer en god og vakker sommer!

Innhold

Nytt fra laget	2
Orala	5
Johannes Paalsen	6
Gjennom isen	10
Hvor er dette?	15
Konfirmantbilde	15
Emigranter	18
Støkker	24
Årsmøtet	27
Godt sagt	30
Austmarka-nytt	31

Nytt fra laget

Gaver til laget

Fra Eli Nordby: Liten geitdoning for barn. Fra Asta Sæther: Balje, fuglekasse, barneleke, skomakerutstyr og en god del småting. Fra Rolf Jansrudvangen: Merkeøks fra Billerudbolaget og sukkertang. Fra Torill Øverby (etter onkelen Jens): Sofa, to stoler og bord fra 1950-tallet, parafinlampe, kubbestol, saltkar, skavekniv og bøker. Fra Jan Sundberg: Utstoppet mår som gevinst til årsmøtet. Fra Rolf Halteigen: "Titteapparat" til lysbilder. Hjertelig takk for gavene.

Nye medlemmer

Ole Herman Kristiansen, Kjell Arne Holthe og Agnar Stokvold, alle Austmarka, Anne-Grethe og Odd Kinnsbekken, Kløfta, Jane Grønlund, Roverud, Arild Syversen, Setskog, Anita Vogel, Linkøping, Sverige og Jan Erik Støkker, Kongsvinger.

Raskere informasjon fra oss

Har du e-post adresse? Historielaget ser gjerne at du deler adressen din med oss. E-post er ved siden av sms på mobiltelefon en svært rask og effektiv måte å spre informasjon på. Vi i historielaget informerer, i den grad det lar seg gjøre, gjennom medlemsbladet vårt 4 ganger i

året. Fra tid til annen kan det være behov for å informere også utenom medlemsbladets utgivelser. Det kan for eksempel være arrangementer som ikke kommer med i bladet og som vi på kort varsel vil meddele medlemmene våre. Vi vil derfor oppfordre deg til å sende oss din e-post adresse, eventuelt også et mobilnummer vi kan sende en melding til. Dere kan gjøre dette via kontaktskjemaet på historielagets hjemmeside eller ved å sende en e-post til historielagets adresse, post@austmarkahistorielag.no. På forhånd takk!

Midtsommer på Tunet

Fredag 21. juni kl. 17.00 samles vi til uformell treff på badeplassen ved Bygdetunet for å markere at det er midtsommer og årets lengste dag. Austmarka Vel og Historielaget står som arrangør. Vi holder grillen varm, og hver tar med det som skal spises og drikkes. Vi har også planer om sankthansbål denne kvelden. De som ønsker kan starte ettermiddagen med et bad. Ellers blir det allsang, og vi håper noen bidrar med musikk.

Slåttedugnader i Abborhøgda

Lørdag 27. juli og lørdag 3. august blir det slåttedugnader i Abborhøgda på Varaldskogen. Dugnadene gir kjærkomne kroner til Historielaget, og de som har deltatt synes det er morsomt og sosialt. 27. juli skal vi slå graset og la det bli liggende i ei uke, slik at plantene får frødd seg. Da trengs det folk med ljå, slåmaskin eller ryddesag med kniv. Lørdag 3. august blir det raking, lessing på traktor og bortkjøring. Meld fra til Åge, tlf. 917 02455, om og når du kommer. Frammøte kl. 9.00 begge dager ved garasjen nedenfor Abborhøgda. Det serveres mat og drikke.

Rebusløp 8. september

Søndag 8/9 kl. 11.00 arrangerer Austmarka samfunnshus rebusløp med poster rundt om i bygda. Dette er en fin måte å bli kjent på gamle og nyere steder på Austmarka – og det er sosialt.

Dugnadsfest

Fredag 16. august kl. 17.00 inviterer vi til grillfest på Austmarka Bygdetun. Alle som på en eller annen måte har gjort en innsats for Historielaget i løpet av det siste året, er velkommen til gratis grillmat og drikke, samt kaffe og kaker. Ved dårlig vær samles vi på Arstun.

NB! Våre medhjelpere bør notere seg dette nå, da det ikke blir gitt annen innbydelse. Vel møtt til velfortjent fest!

Austmarka Marken lørdag 10. august

Også i år blir det god, gammeldags marken på Austmarka Bygdetun. Det skjer lørdag 10. august kl. 11.00-16.00.

Alle detaljer er ikke på plass ennå, men det blir aktiviteter for barna, salg av tradisjonsmat, underholdning, auksjon og mye å få kjøpt ved de mange salgsbodene.

Historielaget vil ha egen stand og utlodning. Vi har tilbud til de som vil bli medlem, og vi tar gjerne imot gevinster til utlodning. Dessuten vil laget ha Sjøviksaga i gang, og det er planer om å brenne kølamile. En liten guidet vandring langs Sagåa har vi også tenkt å legge inn. Dagen avsluttes med auksjon på låvebrua.

Vi håper mange viser oppfinnsomhet ved å selge ting på salgsbodene. Slå deg gjerne sammen med nabo eller slekt og venner og få handelen i gang! Ekstra populært er det med ting en har laget eller plukket selv. Bodplassene er rimelig å leie, og barn får gratis plass. Ta kontakt med John Martin, tlf. 414 29139.

Velkommen til trivelig marken i historiske omgivelser!

Kaffekos og dugnadsprat

Har du nylig flyttet til Austmarka? Er du blitt pensjonist i det siste? Hender det av og til at du går rundt og kjeder deg? Har du lyst til å treffe folk og gjøre en felles innsats – stor eller liten?

Historielaget ønsker å invitere deg til Bygdetunet for en uhytidelig prat over en kaffekopp tirsdag 18. juni kl. 19.00.

Vi tar gjerne en liten omvisning og forteller litt om Historielaget og vårt arbeid. Så får vi se om en eller annen arbeidsoppgave som laget driver med kan være noe for deg.

Velkommen til et sosialt og uforpliktende treff!

Orala

Det har vært mer stille på Orala i vinterhalvåret, men siden i høst er det utført ganske mye dugnadsarbeid. Øyvind Strandseter har stått for det meste. Han har gjerdet mot utmark og gjort klart til beiting. Vinteren brukte han på å lage to grunder av materialer funnet i Orala. Disse ble så spesielle at de fikk en plass på Villmarksmessa nå i vinter.

I stikkords form kan vi nevne andre ting som er utført:

- Hogd lauvved og ryddet krattskog
- Merket sti til netthuken ved S. Øyeren
- Rettet opp tilbygg på låve
- Utført vedlikehold på saga og traktor
- Kjøpt inn 2-hjuls slåmaskin
- Skrevet forpaktningkontrakt med Torhild Moland
- Installert flere uttak for strøm i låven
- Feiervesenet har godkjent pipe og ovner med et par merknader
- Vasket og ryddet i 1. etg. i våningshuset

Ny sesong har allerede startet i Orala. Nå er vi i gang med rydding og vedlikeholdsarbeider. Faste samlingstider for dugnader er lørdager fra kl. 9.00 og onsdager fra kl. 17.00. Ellers er det mulig å komme andre dager. Vi trenger hjelp til slått, vedhogst, krattrydding, maling, snekring osv.

Vi trenger sårt en enkel traktorhenger og noe enkel traktorredskap. Dersom noen skulle ha noe slikt stående som de kan avse til historielaget, ville vi bli svært glade for det.

I løpet av sommeren regner vi med å få registrert plantelivet i Orala. Vi har hatt kontakt med Fylkesmannens landbruksavdeling og er blitt lovet bistand derfra.

Foreningen Oralas Venner regner vi med er en realitet innen kort tid. Vårt mål er å presentere foreningen på årets Austmarka Marken, og at interesserte kan tegne medlemskap der.

Johannes Paalsen og litt til fra skogene

Ved Thoralf Grue

Langt inne i skogen

*Du ser en vei, du ser en sti
hvor man kan komme frem en gang
til folk og fe, til skog og li,
til sørgefest, til gledesang
til liv og tanker, flere enn dine
til rikdom for din ånd og sjel;
- men det er nød og jammers pine
når du skal slå deg selv i hjel.*

*Du ser den skog stå tung og tett,
så vei blir moss med kvist og lyng,
og kingelmores fine nett
deg snører inn som verk og slyng.
- men er det offer, kan du give
det tusen gange tusen om,
det vil i evighet ei blive
deg annet enn til død og dom.*

*For du skal gi din hele sjel
og ikke huske på det mer;
Hvis du må dø, så er det vel,
Når du er vekk, er plass for flere. –
Og skogen tærer, mens den murer
deg tett og sikkert til deg inn,
mens ensomheten drager furer
og suger kraft av kropp og sinn.*

Disse versene ble skrevet på verandatrappen utenfor Græslien skole for noen år siden. Denne skolen står aldeles ensomt inne i skogen; hus ses ikke, ikke røyk fra de nærmeste plassene, og vei kan ingen se, med mindre man aldeles nøyaktig vet hvor den går. Tett bak skolen går berget rett ende opp, og ellers tar skogen all utsikt. Mat og hus får man

nok, slik som folk har det, for der er alltid godt hjertelag hos den som selv bare har det måtelig. Men det er milevis til vei, enda lengre til posten.

Under slike forhold blir man imidlertid i mange henseender alene, og jeg kom da mer enn en gang til å tenke på den mannen som må sies å være de sydlige finnskogers apostel, Johannes Paalsen, om hvem jeg har notert hva jeg har hørt. – Man vil kanskje si til meg at det må da være forskjell: Jeg hadde de siste 10 år levd et byliv, og hele tiden før i et godt hjem, vant med gode kommunikasjoner, post, åndelig interessert omgang. Ja, jeg innrømmer at jeg her gjorde en oppdagelse. Jeg hadde aldri før trodd at jeg var bortskjemt; der lærte jeg at jeg var det. – Og han hadde aldri, uten den enkelte gang, sett annet enn Finnskogen. Han hadde levd opp sammen med dem i deres røykstuer, hadde spist deres kost, delt savn og glede med dem fra fødselen til døden, en gammel finne i sinn og skinn, i liv og levnet. Og dog ikke en av deres. – Han var ganske sikkert i mange henseender en ensom mann, og det er neppe mange av hans elever som har forstått ham så godt som den som har meddelt meg nedenstående opplysninger fra hans liv. Andre, som kjenner flere ting om ham, kunne kanskje siden meddele mer.

Det er en underlig saga.

Langt inne på Brandvals finnskog ligger det noen gårder med navnet Øieren. De er bygd av finner, og befolkningen er ennå av nokså ren finsk herkomst. Her i disse trakter fant jo Suomis sønner og døtre både sjøene og skogåsene, som minnet om "de tusen sjøers land", og her kan etterkommerne lettere forstå og beholde minnet om sine fedres hjemstavn. Forbindelsen med hjemlandet har heller aldri vært helt brutt. I 1820-årene var den endog virkelig livlig, da den kjente Gottlund i egen interesse besøkte finnene på grensen mellom Norge og Sverige. Han drømte om å samle dem til et lite, nytt Finland.

Under et av sine opphold her i Øieren samlet han sammen alle finske bibler og bøker, og derfor finnes det nå i de sydlige finnskoger få av disse. Det var visstnok meningen at de skulle benyttes ved undervisning, og det syntes som Gottlund også særlig arbeidet for opplysning blant befolkningen.

- Dæ va mange som dreiv som skulemestrer her på skogen; dæ va både'n Morten Løvhøgden å'n Lars Ørmberje, å kanskje enda fleir.

Den rette va full'n Paal Øieren; han va lærar på både Grue og Brandval finnskog. Så va dæ ein Finlands-gubbe som het Gottlund som låg mie hos'n Paal Øieren om åra. Denne Gottlund tog Johannes og Mathis, sønnene til Paal Øieren, med seg til Finland og lot dem gå på universitetet der. Johannes var da student og hadde tatt sju eksamener. Men så dog Gottlund uten at det var gjort noen greie etter ham, og da hadde de to intet mer å leve av, så de kom til Norge att. Han Johannes var skulemester her på Brandvalskogen. Mathis dreiv som hestehandlar å andre ting; til sist kom'n reint bort. En trea bror va heime å dreiv me snekkeri å maskiner, mest dreiv'n me å gjæra trøskemaskiner, så dom kalte'n Maskin-Ola.

Johannes vart da gift her i Kvænna, dæ va me syster til mor mi, å han budde der i fleire år. Så dog ho, å onga drog til Amerika alle da dom vart vaksinne. Da kjærringa va dau, reiste'n inn Sverige, til Östmark på pløyging. Dæ va mange som gjorde så da, fær der vart mie jord oppbrøtin den gongen. Sea kom'n att å så vart'n skulemester att å gjek som fær. Han vart no gift att; gifte fek'n frå Mosavatnet. Dom budde på Fiskelausen å hadde inga barn. Han dog føre henne.

Sist på han var skulemester kunne han ikke godt arbeide før han fikk en dram eller to; han skyldte på at måtte ha det for magen, og min hjemmelsmann beretter at da presten skulle til hans bestemor i sognebud, ble det skaffet en flaske vin til det bruk. Men de turde ikke slippe læreren til før presten var reist. Han var rent halt av gikt og gikk og haltet og "bar seg som en barselkjærring" av skrekk for at presten skulle drikke opp all vinen. Men straks han hadde fått et par glass vin, var han munter og glad – og uhalt.

I hans tid ble distriktet delt i to. Paalsen fikk den østre del og Johannes Lystad den vestre. Den siste kunne slett ikke regne, og det var visstnok ikke rart med skrijvingen. Iallfall har flere av hans elever måttet lære seg å skrive sitt navn etter at de ble voksne.

I det skoledistrikt som han begynte på, er det nå tre lærere og en lærerinne, og de har alle meget store distrikter. Den tid gikk han om på gårdene og på enkelte av de større plasser; på enkelte steder var skolen en ukes tid, på andre bare et par dager. De mest vitelystne fulgte med til andre steder innen distriktet, og de dovne eller på annen måte uheldig stilte kunne komme til bare å få noen dagers undervisning i hele sin levetid; for han nådde ikke over distriktet på et år.

Alt skolerekvisita bar læreren med seg i en "pæt-kærj" – sammen med sine private saker. Det var nok ikke mye.

I regning synes Paalsen å ha drevet ren anskuelsesundervisning; en del av "midlene" synes han endog ha forarbeidet til det bruk og brakte det med seg fra gård til gård. I dette fag ser det også ut til at iallfall de flinkere kom rett langt.

Han hadde selv en smukk håndskrift, men han var og ble aldri helt sikker i norsk språkbruk og rettskriving da han var opplært i finsk. Således kom man i norsk neppe lengre enn innenadlesning. Andre enn disse fag var det vel ikke. Han sluttet som lærer omkring 1870 og fikk da en liten pensjon og døde visstnok nokså snart etter, uten å etterlate seg barn her i landet.

I den tid fikk man altså holde skolen inne i stuen, hvor kvinnene drev med sitt arbeid og mennene til dels også, og når den korte vinterdag var gått, tente man tyriflisen, satte den i "badstubanken" eller lot en av elevene holde den. Det var lyset. Maten falt visst også forskjellig. Det fantes de steder hvor man anså læreren for en unyttig eller endog farlig person. Man hadde greid seg så utmerket godt uten slike før og burde nok helst unngå dem nå også.

Blant folket var det en drukkenskap og en råskap som vi nå ikke kan forestille oss. Særlig viste det seg ved de store høytider og ved bryllup og gravøl. Her ble han selvfølgelig ofte med. Det kan godt tenkes at han benyttet anledningen til å døyve sorg og savn. Og det turde kanskje også hende at det i en del tilfeller er sant når det påstås at ingen er så utsatt for å falle hjelpeløs tilbake under sine dyriske lidenskaper som kulturmennesket når det stenges inne under trange forhold. Dette gjelder da kanskje mest når kulturfermissen er tynn.

Hvorom all ting er så finnes det ennå elever av ham som minnes ham med takknemlighet, og de hører til blant Finnskogens fremmeligste og beste menn. De husker vel hans svakheter og den triste avslutning, men de vet også å vurdere hva han har gjort for dem og deres etterkommere ved å være rydningsmann blant dem som levde under små forhold.

Som illustrasjon til ovenstående skal jeg få lov til nedenfor å meddele en skildring av folkelivet i 1860-årene på de kanter der han virket.

"På Nabben å Fjørsundtangen brukte dom å hokre brændvin heile vinteren, - ja sæmmæren med. Så va noen avundsjuke å meldte dom

